

Björn Collinder 70-vuotias

Heinäkuun 22. päivänä 1964 70-vuotiaaksi ehtineen Björn Collinderin toiminnan harvinaisesta moniulotteisuudesta kertovat mm. seuraavat tosiasiat. Hän on kotimaassaan ruotsalais-suomalaisten kulttuurisiteiden luja tukipylväs, suomalaisen ja lappalaisen vähemmistön etujen puolustaja sekä suurta tunnus-tusta ja laajan lukijapiirin saaneen Kalevalan-käännöksen tekijä. Hän on kääntänyt ruotsin kielelle myös Beowulf-in laulun, antiikin draamoja ja Shakespearea. Kielen, kirjallisuuden ja kansan-kulttuurin alalta Collinder on julkaissut joukon oivallisia yleistajuisia teoksia, kuten »Finsk prosadiktning» (1932), »Finskan som kulturspråk» (1962) ja »Lapparna» (1953). Ennen kaikkea hän on uralilaisen ja yleisen kielitieteen maineikas edustaja, jonka tuhansia sivuja käsittävän tuotannon pääpiirteitä alempana tarkastellaan.

Uransa alussa Collinder harrasti teoreettista fonetiikkaa. Vuosien takaa muistuvat lukijan mieleen etevät tutkielmat »Über Quantität und Intensität», »Einige Grundbegriffe der Lautlehre» ja »Das Wort als phonetische Einheit». Tähän aihepiiriin liittyy läheisesti myös Collinderin 1929 ilmestynyt väitöskirja

»Über den finnisch-lappischen Quantitätswechsel. Ein Beitrag zur finnisch-ugrischen Stufenwechsellehre». Vallankin teoksen lappia koskevassa jaksossa osoittautuu operoiminen Hugo Pippingiltä omaksutulla laaksotavun käsitteellä tarkoituksenmukaiseksi ja tulokselliseksi.

Lappologina Collinder on kunnia-kaasti jatkanut opettajansa Karl Bernhard Wiklundin työtä. »Lautlehre des waldlappischen Dialektes von Gällivare» (1938) on luulajanlapin äänneopin huolellinen yleisesitys, joka paikoin selvittää myös kantalapin suhteita. Collinderin luulajanlappalaiset sanakeräelmät on Harald Grundström julkaissut suuressa sanakirjassaan »Lulelappisches Wörterbuch — Lulelappsk ordbok» (1946—1954). »The Lappish Dialect of Jukkasjärvi» (1949) eroaa Jällivaaran murteen tutkimuksesta pääasiallisesti siinä, että se sisältää myös muoto-opin. Tässäkin teoksessa on deskriptiivisen kuvauksen höysteenä joukko merkittäviä kielihistoriallisia kannanottoja. Etelälapin murrealueelle tekemiensä tutkimusmatkojen tuloksia Collinder on koonnut kahteen ainesjulkaisuun »Lappische Sprachproben aus Härjedalen» (1942) ja »Lappisches Wörterverzeichnis aus Härje-

Björn Collinder

dalen» (1943). Eri yhteyksissä hän on käsitellyt ruotsinlappalaisia paikannimiä, ja vastikään ilmestyi 255-sivuinen »Ordbok till Sveriges lapska ortnamn», jolle nimistön etymologiset selitykset antavat erityistä mielenkiintoa.

Vertailevaa uralilaista kielitiedettä Collinderin tuotannossa edustaa mm. tutkielma »Das Alter der Vokalharmonie in den uralischen Sprachen» (1941). Ihmeteltävää produktiivisuutta osoittaen hän on viime vuosina julkaissut tältä alalta komean sarjan hyödyllisiä käsikirjoja: »Fenno-Ugric Vocabulary. An Etymological Dictionary of the Uralic Languages» (1955), »Survey of the Uralic Languages» (1957) sekä »Comparative Grammar of the Uralic Languages» (1960; ruotsinkielinen laitos »Introduktion till de uraliska språken» 1962).

Indoeurooppalaisen kielitieteen kysymyksiä Collinder on käsitellyt lukuisissa tutkielmissa. Pätevänä germanistina hän saattoi 1932 ilmestyneessä teoksessaan

»Die urgermanischen Lehnwörter im Finnischen» vakuuttavasti oikaista eräitä kyseisten lainasanojen kronologiasta esitettyjä erheellisiä käsityksiä.

Suurta huomiota Collinder on kohdistanut uralilaisten kielten ja muiden kielikuntien sukuluusuhteiden selvittämiseen. Hyvin mielenkiintoinen ja selvästi kirjoitettu on »Indo-uralisches Sprachgut. Die Urverwandschaft zwischen der indoeuropäischen und der uralischen (finnischugrisch-samojedischen) Sprachfamilie» (1934), jossa tekijä asettuu sille varovaiselle kannalle, että kysymykseen molempien kielikuntien alkusukulaisuudesta on vastattava pikemmin myöntävästi kuin kieltävästi. Teoksessaan »Jukagirisch und Uralisch» (1940) Collinder toteaa uralilais-jukagiirilaisia yhtäläisyyksiä olevan enemmänkin kuin uralilais-indoeurooppalaisia ja päättelee tästä, että jukagiiri on luettava uralilaisiin kieliin, joskin niiden kaukaisena sukulaisena. Collinder, joka on laatinut eräitä tutkielmia

turkologian alalta («Reichstürkische Lautstudien», «Gibt es im Türkischen keinen Akzent?»), kuuluu myös ural-altailaisen alkusukulaisuuden kannattajiin («La parenté linguistique et le calcul des probabilités» 1947; «Uralaltaisch» 1952). Arvokasta positiivista lisää kauan jatkuneeseen tieteelliseen keskusteluun merkitsee Collinderin havainto, että indoeurooppalaisten, uralilaisten ja altailaisten kielten sekä jukagiirin pronominijärjestelmät osoittavat kokonaisuutena niin ilmeistä yhtäläisyyttä, että ei voi olla kysymys sattumasta («Zur indouralischen Frage» 1954).

Perusteellinen oppineisuus ilmenee Collinderin yleistä kielitiedettä käsittelevistä teoksista («Introduktion i språk-

vetenskapen» 1941, «Språket. Inledning till det vetenskapliga språkstudiet» 1959) sekä tutkielmista (mm. «Analytische Sprachentwicklung und linguistische Teleologie» 1936, «On the Relationship between Thought and Linguistic Expression» 1946). Ne ovat tieteellisen tyylin suvereenin taitajan käsialaa.

Björn Collinder tuli 1929 Upsalan yliopiston suomen ja lapin kielen dosentiksi sekä 1933 Wiklundin seuraajaksi saman yliopiston suomalais-ugrialaisten kielten professorin virassa, josta siirtyi eläkkeelle 1961. Hän on toiminut myös vieraillevana professorina Yhdysvalloissa ja Australiassa. Suurten tieteellisten ansioidensa vuoksi hän on saanut useita kunnianosoituksia.

ERKKI ITKONEN